

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Хочазода Гулчаҳон Ҷаҳфар дар мавзуи «Оғози Эҳёи Аҷам ва нақши он дар рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик (асрҳои IX-XI)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ). Душанбе, 2023

Мусаллам аст, ки дар раванди омӯзиши афкори педагогии миллии ва татбиқи он дар амалияи ташаккул ва рушди давлатдорӣ миллии ба таври аёнӣ маълум мегардад, ки замони Эҳёи Аҷам, махсусан дар даврони ибтидоӣ он дар асрҳои IX-XI, ки давлати сирф тоҷикии Сомониён ба арсаи таърих омад, бо хусусиятҳои худ бо шароити муносири кишвари соҳибистиклоли мо шабоҳатҳои зиёде дошта, истифода аз арзишҳои педагогикаи миллии он давра метавонад ба болоравии сатҳи сифати раванди таълиму тарбия дар замони муосир мусоидат намояд. Аз ин рӯ, бо диди нав, ҳамаҷониба ва ба таври мукамал баррасӣ намудани масъалаи нақши Эҳёи Аҷам ва давлати Сомониён дар ташаккули афкори педагогикаи миллии халқи тоҷик дар асоси осори адибон ва мутафаккирони барҷастаи ин давра дар илми педагогикаи муносири тоҷик тақозои замон аст.

Таҳқиқоти диссертатсионии Хочазода Гулчаҳон Ҷаҳфар ба яке аз мавзӯҳои мубрам ва то ҳол наомӯхташуда дар илми педагогикаи ватанӣ маҳсуб ёфта, ба муаллиф муяссар гардидааст, ки як мавзуи навро дар илми педагогикаи миллии пешниҳод намояд.

Хочазода Гулчаҳон Ҷаҳфаров дар мавзуи «Оғози Эҳёи Аҷам ва нақши он дар рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик (асрҳои IX-XI)» тавонистааст, ки бо истифода аз ин мерос дар замони муосир ба таҳкими рӯҳҳои маънавии давлатдорӣ миллии саҳми худро гузорад.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия пешниҳод шудааст.

Таҳқиқоти диссертатсионии Хочазода Гулчаҳон Ҷаҳфаров дар мавзуи «Оғози Эҳёи Аҷам ва нақши он дар рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик (асрҳои IX-XI)» таҳия шудааст, дар иртибот бо самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва ба банди зерини шиносномаи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) мутобиқат менамояд: банди 2 - таърихи рушди илми педагогика ва амалияи таълим (рушди таърихӣ амалияи таҳсилот; ташаккул ва рушди афкор; концепсияҳо, назарияҳо; омӯзиши монографияи мероси педагогии омӯзгорони маъруфи замони гузашта; таърихи этнопедагогика, рушди лексика ва истилоҳшиносӣ).

Мубрам будани мавзуи диссертатсия.

Муҳимияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба он равона шудааст, ки дар замони муосир барои илмҳои педагогӣ зарурате ба миён омад, ки раванди таълиму тарбия ва ташаккули педагогикаи миллиро дар давраҳои гуногун мавриди таҳқиқи амиқ қарор дода, барои тарбияи насли наврас, ки дар бунёди давлатдорӣ миллии неруи созандаву қавитарини ҷомеа ба ҳисоб меравад, дар тамоми зинаҳои таҳсилот татбиқ намояд. Чунонки

чавҳари афкори педагогии адибону мутафаккирони асрҳои IX-XI халқи тоҷикро ташаккулу инкишофи ахлоқи одоби ҳамида дар ҷомеа, дар замири ҳар шахс парваридани нақуборию адолатпешагӣ ва дигар арзишҳои волеи гуманистӣ ташкил медиҳад.

Дар ин росто, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид доштаанд, ки “Эҳёи тамаддуни тоҷик, ки рушду нумуи он ба даври Сомониён рост меояд, бо дастовардҳои фарҳангии гаронбаҳо ва нотакрораш ҷаҳониёро дар ҳайрат гузоштааст” ва маҳз ба ҳамин сулолаи ҳукуматдорони миллӣ муяссар гардид, ки “ба эҳёи миллат ва фарҳанг асос гузоранд, забони модариро чун гавҳараки ҷашм нигоҳдоранд, ҳуввияти миллӣ ва арзишҳои фарҳангиро ҳифз намоянд. Насли имрӯз ва оянда вазифадор аст, ки ин анъанаи неки онҳоро идома диҳад”.

То имрӯз дар Тоҷикистон ягон таҳқиқоти бунёдии мушаххас, кашфиёту ихтироот дар мавзӯи «Оғози Эҳёи Аҷам ва нақши он дар рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик (асрҳои IX-XI)» дар соҳаи педагогика баҳшида шуда бошад, анҷом дода нашудааст.

Муҳимияти мавзӯи таҳқиқоти мақсурро зарурати воқеӣ омӯзиши афкори педагогӣ дар ин даври дигаргуниҳои қатъӣ дар ҷомеаи миллӣ, ки бо таъя ба анъанаҳо ва мероси ғоявӣ маънавии наслҳои бостонӣ роҳи рушди ояндаи миллат равшан гардид шаҳодат медиҳад.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Вобаста ба наwgонии таҳқиқоти диссертатсионӣ ҳаминро бояд қайд намуд, ки диссертант тавонистааст, ки нахустин маротиба дар соҳаи илми педагогикаи ватанӣ баррасии бонизомии педагогикаи миллии халқи тоҷик дар даври ибтидоии Эҳёи Аҷам дар асрҳои IX-XI бо муайянсозии самти рушди он бо таъя ба арзишҳои педагогии бостонӣ, омезиши онҳо бо анъанаҳои даври исломӣ ва имкони истифодаи ин таҷриба дар даври муосир таҳлил намуда, нуктаҳои нави зеринро пешниҳод кардааст: таҳлили моҳияти Эҳёи Аҷам на танҳо дар соҳаи фарҳанг ва ҳаёти моддӣ, балки дар иртибот бо педагогикаи миллӣ равшан карда шуда, заминаҳои бостоние, ки барои ташаккул ва рушди педагогикаи миллӣ дар ин давра мусоидат намуданд; нақши давлати Сомониён, амирон ва вазирони сомонӣ, ки худ шахсан ба тамаддуни ориёии бостонӣ ва эҳёи суннатҳои волеи он таваҷҷуҳи зиёд дошта, дар рушди тарбияи маънавии ҷомеа дар партави омезиши анъанаҳои исломӣ ва мардумӣ сахм гузоштаанд; арзёбии масъалаҳои таълим ва тарбияи миллӣ дар таҳқиқоти муосири педагогӣ вобаста ба даври ибтидоии Эҳёи Аҷам сурат гирифта, барои дурнамои рушди таҳқиқот дар ин самт пешниҳодҳои мушаххас манзур карда шудаанд; таҳлили проблемаҳои таълиму тарбияи миллӣ дар осори бадеии даври ибтидоии Эҳёи Аҷам, инчунин дар таълимоти илмӣ-фалсафии мутафаккирони ин давра сарчашмаҳои нав ва таҳқиқоти муосир ба арсаи таҳқиқи илмӣ ворид карда шудаанд; аҳамияти педагогикаи миллии халқи тоҷик дар даври ибтидоии Эҳёи Аҷам (асрҳои IX-XI) барои кишвари муосири мо, ки рушди давлатдорӣ миллиро пеш гирифтааст, равшан карда шуда, арзишҳои

мушаххаси педагогии миллии он даврон барои истифода дар тарбияи миллии наврасону ҷавонон ва дигар аъзои ҷомеа дар замони муосир пешниҳод карда шудааст.

Ҳамчунин, диссертант зимни таҳқиқи мавзӯ *нуктаҳои бисёр муҳимро ҷиҳати дифоъ* дар панҷ баст пешниҳод намудааст, ки дар диссертатсия ва автореферат ба таври возеҳ оварда шудаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда.

Диссертант зимни омӯзиш ва баррасии мавзӯ эътимоднокӣ ва асоснокии нуктаҳои асосӣ ва натиҷаҳои илмӣ дар диссертатсия бадастомада ва саҳеҳияти онҳо бо заминаи омӯзиши илман асоснокшуда ва ҳамаҷонибаи шумораи зиёди сарчашмаҳои таърихӣ бадеӣ, илмӣ, бо усули муносибати системанок, бо таҳлили шароитҳои объект ва предмети таҳқиқот, бо истифода аз маҷмуи методҳои умумии илмӣ ва соҳавии педагогиро арзишпайванӣ (аксиологӣ) муайян кардааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва назариявии таҳқиқот дар он зоҳир гардидааст, ки мавод ва натиҷаҳои бадастомадаи он метавонанд дар раванди таҳқиқи минбаъдаи мероси педагогии даврони Эҳёи Аҷам ва навиштани диссертатсияҳо оид ба ин мавзӯ мавриди истифода қарор дода шаванд. Илова бар ин, мавод ва натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро ҳангоми таҳияи китобҳои дарсӣ, воситаҳои таълимӣ, курси лексияҳо ва маводи семинарӣ барои донишҷӯён аз фанҳои педагогика, таърихи педагогика ва адабиёт истифода қардан имкон дорад. Хулосаҳои назариявии таҳқиқот ва тавсияҳои амалии онро метавон дар фаъолияти сохторҳои дахлдори мақомоти ҳокимияти давлатӣ барои тарбияи миллии насли наврасу ҷавонон ва қишрҳои дигари ҷомеа истифода намуд.

Саҳми шахсии доктарабон дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот аз он иборат аст, ки диссертатсияи худро муваффақона бо истифода аз сарчашмаҳои таърихӣ, бадеӣ ва фалсафӣ ахлоқӣ ва адабиёти илмӣ миллию хориҷӣ анҷом додааст. Мушаххассозии фарзия ва масъалаҳои асосии таҳқиқот, таҳия ва тавзеҳи ғояҳо ва арзишҳои бадастомада, усулҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқ, инчунин пешниҳоди тавсияҳо барои татбиқи амалии хулосаҳои рисола дар амалияи педагогӣ ва иҷтимоӣ саҳми шахсии муаллиф мебошанд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ.

Диссертант дар давоми омӯзиш ва таҳқиқи мавзӯ 5 мақола, аз ҷумла 3-тои он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА Вазорати илм ва таҳсилоти олии Федератсияи Россия ба таърифи расонидааст.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, ду боб, шаш параграф, хулосаҳо, тавсияҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда бо 185 номгӯй иборат буда, матни қисмӣ дар 158 саҳифаи компютерӣ ҷамъ шудааст.

Дар муқаддимаи диссертатсия муҳаққиқ мубрами мавзуи таҳқиқоти диссертатсиониро асоснок карда, сатҳи омӯзиши мавзуи мавриди таҳқиқ, мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот, марҳилаҳои таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқот, асосҳои эмпирикии он, нағзҳои илмӣ ва нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда, маълумот дар бораи аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ, эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, соҳаи таҳқиқот, тасвиби натиҷаи корро дар сатҳи баланди илмӣ арзёбӣ кардааст.

Боби якуми диссертатсия **“Нақши давлатдории Сомониён дар Эҳёи Аҷам ва рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик”** унвон гирифта, аз се зербоб иборат аст. Дар ин боб муҳаққиқ моҳияти Эҳёи Аҷам, заминаҳо ва иртибот бо педагогикаи миллий, нақши давлатдории Сомониён дар Эҳёи Аҷам ва рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик, арзёбии нақши даврони ибтидоии Эҳёи Аҷам дар рушди масъалаҳои таълим ва тарбияи миллий дар таҳқиқоти муносири педагогӣ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор додааст.

Дар идомаи таҳқиқ муҳаққиқ қайд менамояд, ки анъанаҳои мардуми ориёӣ то интишоори дини ислом дар соҳаи таълиму тарбия хеле зиёд ва дорои хусусиятҳои пешқадам буда, дар асрҳои IX-XI барои мутафаккирону давлатдорон, адибон ва аҳли санъату ҳунар ҳамчун замина барои Эҳёи Тоҷик ва Эҳёи Аҷам хидмат намуданд.

Ҳамчунин, дар ин боб ташаккули халқи тоҷик ва забони адабии тоҷикӣ, муттаҳиди тоҷикони Мовароуннаҳру Хуросон дар ҳаёати давлати ягона, аз хизматҳои амирони сомонӣ ва вазирони онҳо буда, дар ин давра дар маркази давлат – шаҳри Бухоро намояндагони беҳтарини илму маданият гирд оварда шуданд, имкон доданд, ки дар ташаккул ва рушди педагогикаи миллий саҳми назаррасе гузоранд. Ба андешаи диссертант дар замони муосир бошад, таҳқиқоти педагогикаи миллий бо суръати бемайлони рушд намуда, мунтазам қорҳои бунёди ва мақолоти арзишманде таълиф гардида истодаанд.

Боби дуюми диссертатсия – **“Рушди афкори таълимию тарбиявии миллий дар сароғози Эҳёи Аҷам (асрҳои IX-XI)”** аз 3 зербоб таркиб ёфтааст. Дар боби мазкур диссертант рушди тарбияи маънавии миллий дар партави расму оинҳои динию мардумӣ дар даврони Сомониён, проблемаҳои таълиму тарбияи миллий дар осори бадеии даврони ибтидоии Эҳёи Аҷам, афкори миллии педагогӣ дар таълимоти илмӣ-фалсафии мутафаккирони даврони оғози Эҳёи Аҷам мавриди омӯзишу таҳқиқ қарор додааст.

Ба ақидаи диссертант, зимни таҳлили вазъи таълиму тарбияи ин аҳд имкон фароҳам меорад, ки масъалаҳои тарбияи маънавии миллий аз ҷидгоҳи нав баррасӣ карда шаванд. Проблемаҳои таълиму тарбияи миллий дар даврони ибтидоии Эҳёи Аҷам, яъне асрҳои IX-XI, қабл аз ҳама, дар осори адибони даврони ибтидоии Эҳёи Аҷам - Масъуди Марвазӣ, Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Фирдавсӣ, Шаҳиди Балхӣ, Абушақури Балхӣ, Носири Хусрав, Бадеи Балхӣ инъикос ёфтаанд, ки ба эҳё ва ташаккули минбаъдаи афкори педагогии миллии тоҷикон хизмат намуданд. Тарғиби одоби ҳамида, омӯзиши касб, усулҳои таълиму тарбияи насли наврас ва ғайра асоси андешаҳои педагогии шоирони ин давра дар адабиёти дидактикӣ ташкил медиҳад.

Диссертант ба хулосае расидааст, ки моро лозим аст, то андешаҳои ин донишмандонро дар масъалаи баланд бардоштани сатҳи тарбияи миллӣ ва худшиносиву ҳудогоҳии насли ҷавон барои расидан ба ҳадафи стратегии давлати худ - ташаккули давлатдорӣи миллӣ, рушди соҳаҳои гуногуни илм ба таври васеъ истифода намоем.

Ҳамчунин, автореферат ва мақолаҳои нашршудаи диссертант мазмуну мундариҷаи таҳқиқоти диссертатсиониро пурра инъикос менамоянд. Таҳқиқоти диссертатсионӣ мазкур дорои арзиши баланди илмӣ буда, фарогири масъалаҳои муҳим дар рушди низоми илми педагогикаи ватанӣ мебошад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Ҳочазода Гулҷаҳон Ҷаҳфар дар мавзӯи «Оғози Эҳёи Аҷам ва нақши он дар рушди педагогикаи миллии халқи тоҷик (асрҳои IX-XI)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ). ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) сазовор аст.

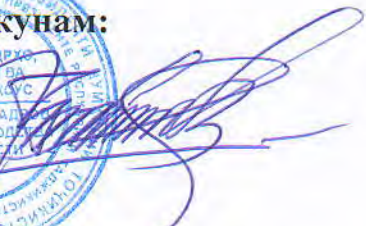
Рохбари илмӣ:

номзади илмҳои педагогӣ, дотсент, мушовири
ректори Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

 Раҷабзода М.

Имзои Раҷабзода М.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо, коргузори
ва корҳои махсуси АИИШЧТ

 Фаёров Ф.З.

« 4 » 12 соли 2024

Нишонӣ: 734003, ш. Душанбе, кӯчаи С. Носиров, 33, тел.: (+992) 988926333;
E-mail: rmg-2013@mail.ru